

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:46
sssjournal.com

pp.5408-5417
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 19/08/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 10/10/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 10.10.2019

YENİ KİRALAMA STANDARDI TFRS 16'NİN FİNANSAL TABLOLARA ETKİSİ

EFFECTS OF NEW RENTAL TRANSACTION SYSTEM TRFS 16 ON FINANCIAL STATEMENTS

Derya DEMİR ERCAN

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetimi Tezli Yüksek Lisans Programı, İstanbul/TÜRKİYE
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9534-0045>

Doç. Dr. Hüseyin SELİMLER

İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonomi ve Finans Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1335-8541>

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1786>

Reference : Demir Ercan, D. & Selimler, H. (2019). "Yeni Kiralama Standardı TFRS 16'nın Finansal Tablolara Etkisi", International Social Sciences Studies Journal, 5(46): 5408-5417.

ÖZ

Muhasebe finansal bilgileri sunan ve bu sunumu finansal tablolar ile gerçekleştiren bir tür bilgi sistemidir. Benzer şekilde, finansal raporlama, finansal raporu hazırlayan ve sunan, raporu teslim alan ve kullanan tarafları içeren çok boyutlu bir mesaj iletme sürecidir. Muhasebe ve finansal raporlama gelişen dünya piyasalarının en önemli unsurlarındandır. Türkiye'de ilk kez 1985 yılında yürürlüğe giren Finansal Kiralama modeli; Kamu Gözetim Kurulu (KGK) tarafından Türkçe 'ye çevrilmiş olup, uluslararası standartlara göre yapılmaktadır. KGK'nın başlıca rolü mali tablolarda saydamlık ve karşılaştırılabilirlik için ulusal standartları uluslararası olanlar ile uyumlu hale getirmektedir. KGK, UMSK tarafından 2016 yılında yayımlanmış olan ve 1 Ocak 2019 tarihinde yürürlüğe giren yeni TFRS 16 Finansal Kiralamalar Muhasebeleştirme Standardını hayata geçirmiştir. Bu çalışmada, yeni finansal kiralama standardı TRFS 16'nın işletmelerin mali tablolarına olan etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Tezin kapsamında; Türkiye finansal kiralama ve muhasebe standartları, finansal kiralama tanımı ve türleri, yeni TRFS 16'nın finansal tablolara etkileri, TRFS 16 muhasebeleştirilmesi ile sonuç ve önerilere yer verilmiştir. İncelememiz sonucunda, kiralama borçların bilançoya dâhil edilmesi, piyasalarda artan risk hassasiyetine karşı olumlu değerlendirilebilir. Ayrıca, Yeni finansal kiralama modeli işletmeleri kiralamanın ilk yıllarında daha yüksek faiz giderine katlanmak durumu ile karşı karşıya bıraktığı, operasyonel nakit çıkışlarını azaltırken, finansman nakit çıkışlarını artırdığı görülmüştür. Sonuç olarak, TRFS 16'nın özellikle kiracı işletmelerin finansal tablolarına olumlu ve olumsuz etkileri olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Finansal Tablo, Kiralama Standardı, TMS 17, TFRS 16, Türkiye

ABSTRACT

Accounting is a sort of information system that introduces the financial information by realizing via the financial statements. Simialrly, financial statement is also a multidimensional message forwarding process in between those preparing and presenting, receiving, and making use of it. Accounting and financial statement are the most important facts in the emerging worl markets. The financial rental model was first issued in 1985 in Turkey. It was translated into Turkish and developed according to the International standards by the Public Oversight Institution (POI). The major function if the POI is to harmonize the National standards with the International ones for transparency and compatability in the financial statements. The POI implemented the new TFRS 16 Financial Rental Transaction Standards in 1 January 2019 firstly issued in 2016 by the NASC. The objective of this study was to investigate the effects of the new rental transaction system TFRS 16 on the financial statements. Within the scope of the thesis, we covered the Turkish Financial Rental Trasactions and Accounting Standards, the definition and types of financial rental transactions, the efefts of the new system TFRS 16 on the financial statements, accounting of the new system,

and conclusions and recommendations. Overall, we revealed that the new TFRS 16 positively affected the increasing risks in the markets due to the inclusion of the rental related debts into the balance sheet. In addition to this, the new model made the enterprises face with a higher interest load within the first years of the business, and decrease in the operational cash disbursements, while raising the financing cash disbursements. In conclusion, the new TFRS 16 model has positive and negative effects on the financial statements of the enterprises, in particular the lease sides.

Key Words: Financial Statement, Rental Standart, TAS 17, TFRS 16, Turkey

1. GİRİŞ

Finansal raporlama, finansal raporu hazırlayan ve sunan taraf ile raporu teslim alan ya da kullanan tarafları içeren çok boyutlu bir tür mesaj iletme sürecidir. Muhasebe ve finansal raporlama gelişen dünya piyasalarının en önemli unsurlarındandır. Finansal Kiralama, Türkiye’de ilk kez 28.06.1985 tarihinde yürürlüğe giren 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu ile hayatımıza girmiştir. İlerleyen dönemde ise, 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun m.93/1-a ile yetkisi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna (BDDK) verilmiştir. Piyasalarda görülen değişiklikler ve hâsıl olan gereksinimler doğrultusunda BDDK tarafından hazırlanan, Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanun Tasarısı Taslağı, 28.04.2009 TBMM’ne gönderilmiş, taslak 21.11.2012 tarihinde kabul edilerek 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu adıyla yürürlüğe geçirilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’de finansal kiralama işlemleri ile ilgili olan muhasebe standartlarını yayımlamaya yetkili olan tel yasal kurum Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK)’dır. Türkiye’de TMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı 2005 yılı Aralık ayı sonundan geçerli hesap dönemleri için uygulanmak üzere ilk defa 24 Şubat 2006 tarih ve 26090 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu standart, UMS 17 No’lu Standarttan Türkçe ’ye çevrilmiş olup; TMSK tarafından 21 No’lu Tebliğ ile açıklamıştır. KGK, UMSK tarafından 2016 yılında yayımlanmış olan ve 1 Ocak 2019 tarihinde yürürlüğe giren yeni finansal kiralama standardı TRFS 16 Kiralamalar Standardını hayata geçirmiştir. TRFS 16, 2019 yıl hesap dönemlerinde uygulanması kuralıyla 16 Nisan 2018 tarihli ve 29826 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanarak resmileştirilmiştir.

Bu çalışmada, yeni finansal kiralama standardı TRFS 16’nın işletmelerin mali tablolarına olan etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Türkiye Finansal Kiralama ve Muhasebe Standartları

Türkiye genellikle iktisadi ve politik olarak ilişkilerin güçlü olduğu Fransız, Alman ve 1950 yılından itibaren ABD mevzuatlarının etkisi altında kalmıştır. Türkiye’nin 1987 yılı sonrası hız kazanan AB’ye üyelik çabalarının ve son olarak ise UMS setinin etkisi önemli olmuştur. Türk Ticaret Kanunu (TTK) ile Vergi Usul Kanunu (VUK) hükümleri ile yönlendirilen, diğer taraftan hükümlerin ihtiyaca yanıt veremediği veya uygun bulunmadığı koşullarda, resmi statüsü olan kuruluşlara kendi kontrol alanlarına giren şirketler için muhasebe uygulamalara kılavuzluk eden çalışmalar yürütülmektedir (Karababa, 2018).

Globalleşen dünyada yerini almaya çalışan Türkiye’de de KGK uluslararası muhasebe finansal raporlama standartlarını Türkçeye çevirmiş ve Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) olarak yayımlamıştır. Yeni standardizasyon, borsa açık şirketler ile mali şirketlerde (bankalar, sigortalar vs.) ilk uygulama olanağı bulmuş olup, yeni TTK’nun hayata geçirilmesiyle daha geniş ticari kesimlere ulaşarak gelişmeye başlamıştır. Benzer şekilde, 1989 yılında 3568 sayılı yasa ile muhasebe mesleği özel statüye kavuşmuş ve muhasebe ilkelerinde tek düzeni gerçekleştirmek amacıyla 1994 yılında Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) teşkil edilmiştir (Yılmaz, 2007).

Avrupa Birliği (AB)’ne giriş hazırlıkları da Türkiye’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının benimsenmesi için itici olmuştur. Bu amaçla, 15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanun ile değişik 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun Ek 1. maddesi ile kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip bir kuruluş olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) kurulmuş ve 2002 yılı Mart ayı başında faaliyete geçmiştir. Bu kapsamdaki kurum, kuruluş ve işletmelerin münferit ve konsolide finansal tabloları hazırlamada esas almaları gereken kurallar TMS’de belirlenmiştir (KGK, 2017a; MuhasebeWeb, 2018; TSB, 2019). 31.12.2016 tarihi itibarıyla TMS kapsamında yürürlükte olan standart sayısı 28’ dir.

Türkiye Muhasebe Standartları; birbirlerinden farklı ve özel alanlar için 1, 2, 7, 8, 10, 12, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40 ve 41 standart numaraları ile yürürlükte. Bu standartlar arasında, tezin konu başlığı ile uyumlu ve ilgili olan “Kiralama İşlemleri ”ne dair standart TMS

17 kodu ile kiralama işlemlerine ilişkin kiraya verene ve kiracı tarafından uygulanması gereken muhasebe politikalarını ve yapılacak açıklamaları belirlemektir (KGK, 2017b; TMS, 2017).

Türkiye’de muhasebe standartları oluşturma ve geliştirme hakkında çoklu bir muhasebe standardı sistemi bulunduğu ifade etmek hatalı olmayacaktır. Aynı zamanda, mali tablo hazırlama, sunumu ve raporlanması işlemlerinde de evrensel ortak bir finansal dil oluşturma yönünde ciddi ve pozitif adımlar atıldığını söylemek doğru olacaktır. Bu yaklaşımın başlıca avantajlarını şu şekilde sıralayabiliriz (Terzi, 2009; Finansal Eksen, 2018):

- Farklı muhasebe uygulamalarından doğan ek mali külfetlerin kalkması,
- Yurtdışında iştirakleri ve/veya ortaklığı olan kuruluşlar için konsolide finansal tablo düzeltme ihtiyacının ortadan kalkması,
- Evrensel ve kaliteli bir muhasebe standartları setinin oluşması,
- Yatırımcılar ve borç veren taraflar için yüksek yatırım riskleri kaynaklı faiz maliyetlerinin azalması,
- Uluslararası para piyasalarından fon toplayan veya borçlanmak isteyen kuruluşların mali tablolarının ilgili ülke uygulamasına dönüştürülmesindeki sıkıntıların azalması,
- Çokuluslu firmalara mali tablolarının konsolide edebilme fırsatı tanınması,
- Daha fazla ekonomik işbirliği geliştirilmesine olanak sağlaması.

FRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması Standardı, 2019 yılı Temmuz ayından geçerli olarak hesap dönemlerinde uygulanması için hazırlanmış ve 15/01/2019 tarihli ve 30656 sayılı Resmi Gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu standardın amacı; TFRS’lerin ilk defa uygulandığı mali tabloların kapsadığı ara dönem finansal raporlarının şeffaf ve karşılaştırılabilir olmasını sağlamak, TRFS’lere göre muhasebeleşirmeye uygun başlangıç yapmaya olanak vermek, veri kalitesi bakımından yüksek ve güvenilir olmasını sağlamaktır (KGK, 2017c).

Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS); kuruluşların ihtiyaca ve gerçeğe uygun karşılaştırılabilir bilgi sunması amacıyla meydana getirilmiş 27 bölüm ve finansal tablolardan oluşturulmuş finansal raporlama standartlarıdır. BOBİ FRS’de bu bölümlere ek olarak dipnotlar için ayrı bir bölüm olan 26. Bölüm de vardır. Bu standartlar sayesinde, AB düzenlemeleri ve Uluslararası muhasebe ve finansal raporlama ile uyumlu muhasebe standartlarına ulaşmak hedeflenmiştir. BOBİ FRS’de, genel olarak orta büyüklükteki kuruluşlar için maliyet esaslı finansal raporlama öngörülmüş olup; daha büyük kuruluşlar içinse ek sorumluluklar yüklenmiştir. BOBİ FRS ve TFRS standartları ve bunlara göre hazırlanan finansal tablolar birbirleriyle uyumludur. BOBİ FRS’de diğer kapsamlı gelir tablosu sunulmazken, TFRS’de sunulmaktadır. TFRS yaklaşımında kar veya zarar tablosu giderlerin fonksiyona veya niteliklerine göre verilirken, BOBİ FRS’de fonksiyonu esas alınır. Nakit akış tablosunun sunumunda ise, BOBİ FRS’de nakit akışları sınıflandırılarak verilirken, TFRS’de ise BOBİ FRS ile uyumlu şekilde sınıflandırılarak sunulmaktadır. Her iki standart yaklaşımında, dipnotlar mevcuttur. Ancak, BOBİ FRS’de dipnotlar ayrı bir bölüm (26.Bölüm) olarak paylaşılırken, TFRS’de her bölümün içinde açıklamalarda yer bulmaktadır (PWC Türkiye, 2019).

2.2 Finansal Kiralama Tarihçesi

Finansal kiralama (Leasing) dünyada ilk defa resmi olarak 1952 yılında ABD San Francisco şehrinde 20.000 dolar sermaye ile kurulan “United States Leasing Corporation” ile yapılmaya başlanmıştır. 1952-1962 döneminde ise Avrupa’ya yayılan finansal kiralama uygulamalarının liderliği yine ABD’li şirketler yapmıştır. Hızlı gelişme gösteren finansal kiralama şirketlerinin karşılaştıkları sıkıntıların aşılabilmesi için, 1972 yılında Belçika’nın başkenti Brüksel’de 15 ülkenin oluşturdukları Avrupa Leasing Birliği (LEASEUROPE) kurulmuştur. Türkiye’de günümüzde bu birliğin üyesi olan 33 ülkeden birisidir (Özsoy Horzum, 2018).

Finansal Kiralama, Türkiye’de ilk kez 28.06.1985 tarihinde yürürlüğe giren 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu ile hayatımıza girmiştir. İlerleyen dönemde ise, 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun m.93/1-a ile yetkisi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna (BDDK) verilmiştir. Hâsıl olan gereksinimler doğrultusunda BDDK tarafından hazırlanan, Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanun Tasarısı Taslağı, 28.04.2009 TBMM’ne gönderilmiş, taslak TBMM’de 21.11.2012 tarihinde kabul edilerek 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu adıyla yürürlüğe geçirilmiştir (Kırmızıtaş, 2016).

BDDK'na göre, Türkiye'de faal olan toplam 24 finansal kiralama şirketi bulunmaktadır. Faaliyet izni iptal edilen leasing şirketi sayısı ise 60'dır. Türkiye Finansal Kiralama Sektörü 2018 yılı sonu itibarıyla sektörün toplam aktif büyüklüğü 68,5 milyar TL ve net leasing alacağı 60 milyar TL'dir. Finansal kiralama sektöründeki kuruluşların 16'sı banka iştirakidir ve tüm sektörün toplam aktiflerinin %95'ini kontrol etmektedirler. Finansal kiralama sektörünün gelişmiş ülkelerde payı %25 mertebelerinde iken, bu oran Türkiye'de henüz %5,5 seviyesinde seyretmektedir (MİB Dergisi, 2018; Turkrating, 2019).

2.2.1 Finansal Kiralama Tanımı ve Türleri

Finansal kiralama; fabrika ve ofis binaları, üretim ekipmanları, iş ve inşaat makineleri, kara, deniz ve hava ulaşımı taşıtları gibi farklı yatırım mallarının edinilmesi amaçlı kullanılan orta ve uzun vadeli yatırım kredisi olarak tanımlanmaktadır. Bu tür kredinin en belirleyici niteliği, kiralama süresince malın hukuki sahibinin kredi kullandıran finansal kiralama şirketine ait olması, diğer taraftan kiralama konusu malın taşıdığı riskler ve faydalarının ise kiralayana ait olmasıdır (FKB, 2019).

Bir finansal kiralama işleminde başlıca üç taraf bulunmaktadır. Bu tarafları sırasıyla şu şekilde isteyebiliriz (Tepegöz, 2018):

- Finansal kiralama şirketi: Finansal kiralama şirketi, kiralanacak varlığın satıcıdan alınması ve kiralamak isteyen kiralanması işlemini gerçekleştiren işletmedir. Her ne kadar kiralanacak olan varlık kiralaan tarafından seçilmiş olmakla birlikte, kiralama işlemini gerçekleştiren finansal kiralama şirketi olmaktadır.
- Satıcı: Kiralamaya konu olan varlığı üreten veya imal eden işletmedir.
- Kiracı: Kiralamaya konu olan varlığa gerek duyan, bu varlığı direkt satın almak yerine, finansal kiralama şirketinden kiralama yoluyla tedarik eden kurum, kuruluş veya işletmedir.

Kiralama işlemi; finansal kiralama ve faaliyet kiralaması olarak başlıca iki alt sınıfa ayrılmaktadır. Finansal kiralama; kiralanacak varlığın mülkiyetinin ve her türlü risk ve faydalarının kiralayana ciddi şekilde devredilmesidir. Bir diğer ifadeyle, kiralaan varlığın ekonomik bakımından tüm kontrolünü elinde tutmaktadır. Diğer taraftan, faaliyet kiralaması modelinde ise, ekonomik kontrol kiralaanın eline önemli ölçüde devredilmemektedir. Faaliyet kiralaması ya da bilinen diğer adlarıyla kısa süreli leasing, günlük işlem leasingi veya işletme kiralaması, kiralanacak varlığın kullanım hakkının finansal kiralamaya göre daha kısa tutulduğu bir uygulamadır. Bu kiralama türünde, varlığın sahipliği ve diğer riskler ile bakım masrafları kiralayana aittir. Ancak, kiracı da belirli bir kira bedeli ödemek durumundadır. Faaliyet kiralaması yaklaşımı bir açıdan daha çok kiracıyı korumayı öne çıkaran bir anlayıştır. Asgari sözleşme süresinin olmadığı faaliyet kiralamasında, sürenin kısıllığından ötürü finansman amacı bulunmamaktadır. Aynı zamanda, finansal kiralamanın tam tersi şekilde sözleşmenin fesih olanağı mevcuttur. Değiştirilebilir leasing özelliği olması da faaliyet kiralamasının avantajlarından. Finansal kiralamayı faaliyet kiralaması ile bazı diğer uygulamalardan ayıran başlıca nitelikleri şunlardır: daha çok makine ve teçhizat odaklı olmak, sözleşmesinde bakım ve onarım içermemek, sözleşmenin orta veya uzun vadeli olması ile kiralanacak ekipmanların genellikle ilk kiralama döneminde amortismanına tabi tutulmasıdır (Gönen ve Akça, 2014; Özsoy Horzum, 2018).

2012 yılı Kasım ayında Londra Ekonomi Okulu'nda yapılan bir konuşmada UMSK Başkanı; işletmelerin operasyonel kiralama işlemlerini bilançolarında göstermemelerinin yüksek risk zemininde değerlendirilmesi gereken bir konu olduğunu vurgulamıştır. Bu konuşmadan yalnızca iki yıl sonra, 2014 yılı sonu itibarıyla halka açık olan ve UFRS ya da USGAAP raporlama yapan kuruluşların bilanço dışı risk pozisyonlarının 3 milyar doları aştığı görülmüştür. UMS 17'ye ve elbette ki TMS 17'ye göre, finansal kiralamaya konu olan finansal kiralama sözleşmeleri ile varlıklara ilişkin borçlar mali tabloda gösterilmekte ancak bilanço dışında bırakılmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, dünya ve Türkiye yeni bir kiralama işlemleri standardına geçmiştir. Yeni standart UFRS 16 ya da TRFS 16 ise, faaliyet kiralaması ve finansal kiralama ayrımını kaldırmış ve tek bir kiralama modeli getirmiştir (Deloitte, 2017):

2.2.2 Finansal Kiralama İşlemi Adımları

Bir finansal kiralama (leasing) işlemini gerçekleştirmek için izlenmesi gereken adımları şu şekilde sıralayabiliriz (Haliç Leasing, 2017)

- Kiracı, kiralayacağını ekipmanı hangi üreticiden/tedarikçiden alacağına karar verir,

- Ekipmanın proforma faturasını finansal kiralama şirketine teslim eder ve ödeme planının sunulmasını bekler,
- Ödeme planını uygun bulursa, finansal kiralama şirketinin işletmesini ziyaretini ve detayların görülmesi aşamasına geçilir,
- Tarafların mutabık kalması durumunda finansal sözleşme imzalanır,
- Finansal kiralama şirketi, ekipmanın satıcısı ile irtibata geçer, koşullarda anlaşma sağlanırsa, ekipman satın alınır ve kiracıya teslim edilir.
- Ekipmanın satın alma bedeli finansal kiralama şirketi tarafından satıcıya ödenir. Kiracı, finansal kiralama şirketine düzenli ödemeler yapar.
- Sözleşmenin bitimine yakın ya da sözleşme sonlandıktan sonra, kiracı finansal kiralama şirketine sembolik bir ödeme yaparak ekipmana sahip olur.

2.2.3 Finansal Kiralamaya Konu Olan Unsurlar

Finansal kiralama modeli ile kiralama yapılabilecek olan unsurlar aşağıda listelenmiştir (FKB, 2019):

- Medikal ve tıbbi aletler-cihazlar, bilgisayarları ve her türlü bilgi işlem üniteleri
- İletişim ve haberleşme santralleri ve donanımları
- Enerji işletmeleri
- Kara ve hava nakil-taşıma nakil araçları
- Deniz taşıtları (Kuru yük gemileri, tankerler ve diğerleri)
- İnşaat makineleri (Vinçler, iş makinaları ve diğerleri)
- Matbaa ve basım ekipmanları
- Her türlü üretim makineleri ve tezgâhları
- Tekstil makineleri
- Komple endüstriyel tesisler
- Komple sağlık tesisleri (hastane, otel ve büro ekipmanları)
- Gayrimenkul

2.2.4 Teminat

Temelinde bir malın kiralınması yoluyla kullanımı olsa da finansal kiralama ya da diğer adıyla leasing bir tür kredilendirme işlemidir. Bu sebeple, finansal kiralama işlemi gerçekleştirmek isteyen kiracıdan kuruluş tarafından bir ön inceleme yapıldıktan sonra aşağıda listelenmiş olan teminatlar edilebilir (İş Leasing, 2019):

- Ortaklarının kefaleti
- Diğer bir işletme ya da kişinin kefaleti
- Teminat mektubu
- Senet
- Menkul kıymet rehin alma veya mevduata blokaj koyma
- Gayrimenkul ipoteği
- Gerçek müşteri çeki
- Diğerleri (depozito, peşinat, geri alım sözleşmesi -buy back- vb.)

2.2.5 Finansal Kiralama İşleminin Avantajları ve Dezavantajları

Finansal kiralama işleminin avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Bu finansal modelin başlıca avantajları ve dezavantajlarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz (Ünalın, 2016):

Avantajları

- İstenilen varlığa daha hızlı sahip olunmasını sağlar,
- Faiz ve kur gibi bazı risklerin önüne geçilmiş olur,
- %100 finansman sağlanır,
- Banka kredilerine göre daha az teminat gerektirir,
- KDV avantajı getirir
- Kiralanan varlığının mülkiyeti değil kullanımı sağlandığı için kiracı açısından riski azaltır,

- İstenilen makine, teçhizat ve donanımların yurtdışından kolaylıkla getirilmesini sağlar.

Dezavantajları

- Kiralanan varlık üzerinde bir değişiklik yapılmak istenirse, önce finansal kiralama kuruluşundan izin alınır,
- Sözleşme yabancı kur üzerinden yapılırsa, kiracı için kur riski yaratabilir,
- Kiracı, varlık üzerindeki amortismanla orantılı yeniden değerlendirme seçeneğinden yararlanamaz. Bu hak finansal kiralama kuruluşuna aittir.

Özetle, finansal kiralamanın türüne göre kiracı açısından avantajlarının daha fazla olduğunu söylemek hatalı olmayacaktır.

2.3 TRFS 16

TRFS 16 standardının amacı; finansal kiralama işlemlerine dair bilgilerin kiracı ve kiraya veren tarafından doğru, şeffaf, güvenilir ve analize uygunluk taşıyacak şekilde muhasebeleştirilmesini sağlamaktır. Bu doğrultuda, mali tablolarda ve dipnotlarda kiralama işlemlerine ait bilgilerin mali tablo kullanıcıları için yeterli altyapıyı sağlayacağı öngörülmüştür. TRFS 16; aşağıda yer alan varlıklar haricinde, alt kiralama ile kullanım hakkı veren varlıkların kiralanması da dâhil olmak üzere tüm kiralama işlemlerinde uygulanmaktadır (Parlak, 2018):

- Yenilenmesi veya geri kazanımı mümkün olmayan kaynaklar ve benzeri kaynakların araştırılması ve kullanımına dair kiralamar (petrol, maden, doğal gaz gibi)
- TMS 41 Tarımsal Faaliyetler kapsamındaki canlı varlıklara ilişkin kiralamar,
- TFRS Yorum 12 İmtiyazlı Hizmet Anlaşmaları kapsamındaki imtiyazlı hizmet anlaşmaları,
- TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat kapsamında kiraya veren tarafından verilen fikri mülkiyet lisansları,
- TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar, kapsamındaki lisans anlaşmaları çerçevesinde kiracı tarafından elde tutulan sinema filmleri, videokasetler, oyunlar, el yazmaları, patentler ve telif hakları gibi unsurlara ilişkin haklar.

Kiralamaya konu olan varlığın değerinin düşük olduğu kiralamar ile bir yıldan kısa vadeli kiralama işlemleri yeni standardın sunduğu kolaylaştırıcı istisnai durumlar arasındadır. TRFS 16 standardı ile tüm finansal kiralamar bilançoda muhasebeleşmektedir. Yeni standart ile işletmelerin hem finansal durum hem de kâr zarar tablolarında değişiklikler olmaktadır. Finansal durum tablosu bakımından daha önce yer almayan faaliyet kiralamarı bilanço dışı olmaktan çıkmakta, varlık ve yükümlülük olarak gösterilmektedir.

2.3 Yeni TFRS 16'nın Finansal Tablolara Etkisi

Eski sistem TMS 17'ye göre, finansal kiralamaya konu olan varlıkla ve finansal kiralama sözleşmesine ait borçlar bilançoda gösterilmekte olup; faaliyet kiralaması sözleşmelerine ait varlık ve borçlar ise bilanço dışı dâhil edilmemekteydi. Yeni sistem TFRS 16 bu ayrımı ortadan tümüyle kaldırmış olup; tek bir kiralama modeli getirmiştir. TFRS 16 modelini uygulayan işletmeler açısından finansal tablolarına yansıyan bazı değişiklikler ve etkileri bulunmaktadır (Deloitte, 2017; Nalbantoğlu ve Biçer, 2018; Karataş, 2019; Akdoğan, 2019):

- Yeni kiralama standardının finansal tablolara etkisinin iki kiralama ayrımını ortadan kaldırmak olduğunu ifade etmişlerdir. Uzmanlara göre, yeni standardın etkisi bilançolar ile de sınırlı kalmamıştır. Yüksek miktarlarda bilanço dışı kiralama sözleşmeleri yapan işletmelerin sözleşme doğası giderlerinin değiştiğini, kiralama yoluyla elde edilmiş haklara ilişkin amortisman ve sözleşmelere ilişkin faiz maliyetlerinin ayrışacağını belirtmişlerdir. Özetle, yeni kiralama standardı sayesinde finansal tabloların aktif büyüklükler, yükümlülükleri, finansman giderleri, net borçluluk ve EBITDA artış göstermiş; diğer taraftan operasyonel giderler ise düşmüştür.
- TFRS 16 standardı, faaliyet kiralaması ile finansal kiralama ayrımını tümüyle ortadan kaldırmıştır. Bu sayede, finansal sözleşmede taraf olan kiracı durumundaki işletmeler açısından pek çok sayıda farklı kiralamarın aynı çatı altına alınması ve bilanço dışı dâhil edilmesi (kullanım hakkı varlıkları ve kira yükümlülükleri) görevini yüklemektedir. Diğer taraftan, sözleşmeye konu varlığı kiraya veren

işletmeler içinse muhasebeleştirme fazla değişmemiş olup, faaliyet kiralaması ile finansal kiralama arasındaki fark ise sürmektedir. Özetle, yeni sistemin özellikle kiracı durumundaki şirketler açısından bilanço dışında takip edilen borçların bilançoya dâhil edilmesi, piyasalarda artan risk hassasiyetine karşı olumlu bir etki ve adım olarak değerlendirilebilir.

- Yeni standardın finansal tablolara etkisi sadece bilanço ile sınırlı kalmamaktadır. Yüksek bedellerde bilanço dışı kiralama sözleşmeleri olan işletmeler için, TFRS 16 işbu sözleşmelere ait giderlerin doğasını da değiştirmektedir. TFRS 16, eski TMS 17’de dikkate alınan genel doğrusal faaliyet kiralama giderlerini başlıca iki ayrı gruba ayırmaktadır. Bu gruplar sırasıyla; kiralama yoluyla elde edilmiş haklara ilişkin amortisman ve sözleşmelere ilişkin faiz maliyetleridir. Eski yöntemde, normal koşullarda kiralama süresince anapara ödemeleri borcu azaltmakta ve faiz gideri ise bu yolla azaltılmaktaydı. Ancak, TFRS 16 ile işletmeler kiralamanın ilk yıllarında daha yüksek faiz giderine katlanmak durumu ile karşı karşıya gelmiştir. Amortisman ve itfa hariç tüm giderler tek bir gider olarak toplanırken, amortisman ve itfa tüm kiralamalarda ayrı bir kalem olarak gösterilmektedir. Finansal kiralamada finansman gideri olarak yazılan faiz ise tüm kiralamalarda ortak finansman gideri olarak ayrı gösterilmektedir. Muhasebe uygulamaları sonuç olarak nakit ödemeleri değiştirmemektedir. Bu sebeple, TFRS 16 modelinde de raporlanan nakit akış tablosunun toplamı değişmeden kalmaktadır. Diğer taraftan, TFRS 16, bilanço dışı hak ve yükümlülükleri kayda aldığından dolayı, bu değişiklik muhtemelen nakit akış tablosunun sunumunu etkilemektedir. Özetle, TFRS 16’nın operasyonel nakit çıkışlarını azaltması ancak finansman nakit çıkışlarını arttırması beklenmektedir.

Yeni kiralama standardının operasyonel ve ticari etkileri değerlendirildiğinde aşağıdaki hususlar önem arz etmektedir (Nalbantoğlu ve Biçer, 2018);

- Yeni standarda hazırlık kapsamında finans, muhasebe ve diğer ilgili bölüm çalışanlarının standarda ilişkin hazır hale getirilmesi,
- Bilgi Teknolojileri altyapılarının gözden geçirilmesi,
- Yeni standart kapsamında gerekli olacak bilgilerin hazırda bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi,
- Kiralama faaliyetlerine ilişkin bilgilerin tam ve doğru olup olmadığının değerlendirilmesi
- Kiralama faaliyetlerine ilişkin şirket içi kontrol ve onay süreçlerinin incelenmesi
- Kiralama süreç ve muhasebeleştirilmesine ilişkin iç kontrollerin incelenmesi
- Kiralama faaliyetlerine ilişkin değişikliklerin takip edilmesi ve değerlendirilmesi.

Ticari anlamda müşterilere olan olası etkileri değerlendirildiğinde aşağıdaki hususlar yine önem arz etmektedir;

- Finansal performans ölçümüne ilişkin etkiler
- Finansal analiz ve metriklerin ölçümüne (Covenants) ilişkin etkiler
- Yeni yapılacak kiralama kontratlarındaki madde ve şartların UFRS 16 standardına istinaden farklı açılardan değerlendirilmesi
- Satın alım veya kiralama stratejisine ilişkin etkiler
- Borçlanma maliyetine ilişkin etkiler

2.4 TRFS 16 Muhasebeleştirilmesi

TFRS 16 modelinin kiralama işlemlerinin mali tablolarda gösterimi ve raporlanmasına dair özel hükümler mevcuttur. Kiracı, bilançosunda aktif bölümünde kullanma hakkına sahip olduğu varlıklara, pasif bölümde ise bu varlıklara ait yükümlülükler yer vermek ve kiralama tutarlarını gerçeğe uygun sunum prensibine göre rapor etmek durumundadır. Yeni sistem, kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesine dair kullanım hakkı yaklaşımını benimsemiştir. Bu yaklaşıma göre, kiracı işletmenin, bir yılı aşan süreli kiralamaları aynı biçimde muhasebeleştirilmelidir. Kiracı işletme, kullandığı varlıklardan doğan yükümlülüklerini mali tablolarında göstermelidir. Buna göre; kiracı, istisna koşullar haricinde tüm kiralama faaliyetlerini yeni standarda göre finansal kiralama olarak muhasebeleştirmeli; kiralamadan doğan varlık kullanım haklarını ve maddi duran varlıklar gibi yükümlülükleri ise diğer finansal borçlar olarak muhasebeleştirmek durumundadır. Bu sayede, kiracı işletme varlık ve kaynaklarını çok daha saydam, net, açık, güvenilir ve analize uygun şekilde sunma olanağı bulmaktadır. Özetle, kiracı kiraladığı varlığa amortisman ayırmalı ve taksit ödemelerini bugünkü gerçek değer üzerinde hesaplamalıdır. Benzer biçimde, mali tabloda dipnotlar şeklinde detaylı açıklamalara yer vermelidir. TFRS 16, kiracı açısından yeni uygulamalara ve kurallara kılavuzluk sağlamaktadır. Kiraya veren kuruluşun kiraladığı varlığın bedeli veya tutarı, ilk muhasebeleştirmesinde bilançonun aktif ve pasifine esas temel oluşturan miktardır. Kiraya veren, kira konusu varlığın kullanımını kiracıya sunmaktadır. Ancak, ödeme yapılmamış ise, kira taksitlerinin bugünkü

değerine göre ölçümü yapılmalıdır. Yeni sistemde finansal kiralama sözleşmesinde, kiraya veren bakımından ciddi ve değişik bir sorumluluk getirilmemiştir. Varlığı kiraya veren, kiralama işlemlerini eski sistemde olduğu gibi finansal kiralama ya da faaliyet kiralaması şeklinde sınıflandırmaya devam etmektedir (Parlak, 2018; Karataş, 2019).

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Finansal bilgilerin kullanıcılara sunumu finansal veya mali tablolar aracılığı ile yapan muhasebe evrensel bir bilgi aktarım sistemidir. Dünya piyasaları ve ilgili aktörler aralarında etkili, gerçekçi, güvenilir ve analiz edilebilir olan verileri bu mesajlaşma araçları ile sağlamaktadır. Bu çalışmada, yeni Finansal Kiralama Muhasebeleştirme Standardı TRFS 16'nın işletmelerin finansal tablolarına olan etkileri araştırılmıştır.

3.1 Sonuç

Finansal Kiralama Modeli Türkiye'de ilk kez uygulamaya girdiği 1985 yılında bu yana ciddi değişimlere uğramıştır. Yapılan değişimler esas itibariyle geliştirme ve iyileştirme kapsamlı olup, dünya ülkeleri ile artan ekonomik ilişkiler kaynaklıdır. Küreselleşen dünya ekonomisi ve ilişkileri pek çok konuda olduğu gibi, muhasebeleştirme ve mali raporlama alanında da müşterek bir dile geçilmesi gerekli kılmıştır. Bu noktadan hareketle, Türkiye, finansal kiralama ile ilgili kullanımda tuttuğu Türkiye Muhasebe Standardı 17'yi 01 Ocak 2019 tarihi itibariyle yürürlükten kaldırmış ve yeni bir model olan TRFS 16'ya geçiş yapmıştır.

TRFS 16 yaklaşımına genel bakıldığında, ilk olarak; faaliyet veya finansal kiralama ayırımını kaldırmış ve finansal kiralama sözleşmesine ait kiralanan varlıkların tümünü finansal durum tablosuna varlık olarak dâhil etmiştir. Aynı zamanda, kira tutarlarının geçerli tarihteki reel değerlerinin de yükümlülük olarak mali tablolarda gösterilmesini sağlamıştır. Bu yönüyle, TRFS 16'nın finansal tabloları kullanacak taraflara daha gerçek ev güvenilir veriler sunduğunu söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır. Bu sayede, ilgili muhasebeleştirme sistemine göre hareket etmesi gereken özellikle kiracıların gerçek performans durumlarını görmek, gelecek öngörüsü yapabilmek ve yurtiçi veya yurtdışı kiralamalarda hassasiyeti yüksek kararlar almak mümkün olmuştur.

TRFS 16 ile kiracı taraf sözleşme kapsamında kiraladığı varlığın kullanımını hakkını doğrudan elde etmiştir. Muhasebeleştirme açısından, yeni model kiracı tarafa bazı ek yükümlülükler getirmiş, tek düze bir muhasebe modeline geçirmiş, kiralama işlemlerini bilançoya aldırılmış ve kullanım hakkı ile kiralama borcunu muhasebeleştirilmiştir. TRFS 16, kiraya veren tarafın ikili muhasebe modelini ya da bir diğer ifadeyle finansal kiralama ve faaliyet kiralama ayırımını korumuştur. TRFS 16 yaklaşımı ise, finansal kiralamada bazı kolaylaştırıcı uygulamalar hayata geçirilmiştir. Örneğin, bir yıl ya da daha kısa süreli kiralamalar, düşük değerli kiralamalar ve benzer özellikteki kiralamaların portföy olarak muhasebeleştirilmesidir. Özetle, TRFS 16, finansal kiralamaların çok daha şeffaf muhasebeleştirilmesi için gerekli olan ortamı sunmuştur. İşletmelerin, bilanço dışında tuttukları mali risklerinin (finansal kiralamalar kaynaklı) bilançoya dâhil edilmesi taşıdıkları daha fazla risklerin piyasalar ile gerçekçi paylaşılmasını sağlamıştır.

Şekil 1: TRFS 16'nın Finansal Rasyolara Etkileri (Karataş, 2019: s. 137)

Yeni finansal kiralama muhasebeleştirme modeli TRFS 16'nın bazı külfetleri de beraberinde getirdiği görülmüştür. Bunlar arasında, işletmelerin kiralamanın ilk yıllarında daha yüksek faiz giderine katlanmak durumu ile karşılaşmaları, operasyonel nakit çıkışlarının azalması ve finansman nakit çıkışlarının artışı sayılabilmektedir. Bir diğer ifadeyle, faaliyetlerini finansal kiralama yöntemiyle devam ettiren işletmelerin

raporladıkları tüm varlık ve sorumlulukları da doğal olarak yükselmiştir. Kiracı taraf açısından yapılan tüm kiralama bilançoja dahil edilmesi, kira ödemelerinin faiz ve amortisman olarak raporlanması sebebiyle işletmelerin gelir tablolarında EBITDA (FAVÖK), bilançolarında toplam varlıkları ve rasyolarında ise borç/öz kaynak oranları artarken; gelir tablolarında hisse başına kar/zarar ilk yıllarda azalacak, bilançolarında net varlıklar düşecek ve rasyolarında ise faiz karşılama aktif devir hızı inecektir (Şekil 1).

Sonuç olarak, yeni finansal kiralama muhasebeleştirme standardı TRFS 16'nın özellikle kiracı işletmeler açısından finansal raporlara ve tablolara bazı olumlu ve olumsuz etkileri olduğu görülmüştür.

3.2 Öneriler

Bu çalışma sonucunda elde ettiğimiz bulgulara göre önerilerimizi aşağıda sıralanmıştır:

- İşletmeler, yeni finansal kiralama modelini anlamalı ve işletmelerine olası etkilerini kavramalıdır,
- İşletmelerin, yeni sisteme göre finansal performans ölçümü ve sunumunu KPI'lara dikkat ederek düzenlemelidir,
- İşletmeler, finansal kiralama sözleşmelerinin envanter çalışmalarını yeniden değerlendirmelidir,
- Finansal analizleri ve ölçüm metriklerini değiştirmelidir.
- Finansal Kiralama Raporlamalarının güncellenmesi ve hatasız yapılması için organizasyonlarında veri takibi ve kontrolünden sorumlu birimlerde gerekli yapılandırma çalışmalarını tamamlanmalıdır,
- Mali süreçlerin etkin, güncel ve sorunsuz işletilmesi için otomasyona veya yazılım tabanlı veri toplama ve izleme programlarına geçmelidir,
- Yeni modelin yarattığı vergi etkilerine dikkat etmeli ve gözden geçirmeleri sık ve düzgün yapacak tedbirler almalı; bu sayede işletme performansını doğru izlemelidir.
- Yeni modele göre, finansal kiralama işlemlerinin eksiksiz ve doğru yapılması için ilgili birimlerinden gerekli yapılandırmaya gitmelidir.
- TRFS 16 modelinden finansal kiralamanın sıklıkla yapıldığı sektörler bulunmaktadır. Özellikle, havayolu taşımacılığı, perakende, iletişim ve haberleşme, turizm ve lojistik alanlarında faaliyet gösteren kuruluşların TRFS 16'nın sebep olduğu etkilerinden finansal raporlamalarında kaçınmaları mümkün değildir. Bu sebeple, özellikle EBITDA (FAVÖK) üzerindeki etkilerinin işletme dinamiklerine tesirlerinin iyi analiz edilmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

Akdoğan, H. N. (2019). "UFRS 16 No'lu Kiralama İşlemleri Standardının, UMS 17 No'lu Finansal Kiralama Standardı İle Karşılaştırılması, Getirdiği Yenilikler ve Türkiye'deki Halka Açık Perakende Şirketlerinin Finansal Durumlarına Etkisi Üzerine Örnek Uygulama", Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara.

Deloitte; (2017). UFRS 16 Kiralama işlemleri, https://www.denetimnet.net/UserFiles/UFRS_16_kiralama_islemleri.pdf

Finansal Eksen; (2018). Ab Sürecinde Ufrs'den Tfrs'ye, <https://www.finansaleksen.com.tr/ab-surecinde-ufrsden-tfrsye/>.

FKB; (2019): Finansal Kiralama, <https://www.fkb.org.tr/sectorler/finansal-kiralama/>.

Gönen, S. & Akça, N. (2014). "Finansal Kiralama İşlemlerinin TMS-17 Kiralama İşlemleri Standardı ve Vergi Usul Kanunu Açısından Muhasebeleştirilmesi". Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ekim 2014: 71-94.

Haliç Leasing; (2017). Nasıl Finansal Kiralama (Leasing) Yapılır?, <http://www.halicleasing.com/tr/>.

İş Leasing; (2019). Leasing işlemlerinde teminat olarak neler talep edilebilir?, <https://www.isleasing.com.tr/leasing-hakkinda/leasing-hakkinda-merak-ettikleriniz/>

Karababa, G. (2018). "Muhasebe Standartları ve Uygulamasına Genel Bir Bakış". Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 3(2): 16-24.

Karataş, M. (2019). TFRS 16 Kiralamalar: Yenilenen Kiralama Muhasebesi, Açıklama ve Örneklerle İşletmelere Olası Etkileri, İSMMM Yayınları; 177, Sefaköy, İstanbul.

- KGK; (2017a). Kamu Gözetim Kurulu, Resmi İnternet Sayfası, [https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/6726/Tablo-4-Tu%CC%88rkiye-Muhasebe-Standartlar%C4%B1-Envanteri-\(Standart-Say%C4%B1s%C4%B1\)-\(31-12-2016-I%CC%87tibar%C4%B1yla\)](https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/6726/Tablo-4-Tu%CC%88rkiye-Muhasebe-Standartlar%C4%B1-Envanteri-(Standart-Say%C4%B1s%C4%B1)-(31-12-2016-I%CC%87tibar%C4%B1yla)), 31.12.2016
- KGK; (2017b). Kamu Gözetim Kurulu, Resmi İnternet Sayfası, <https://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/4105/TurkiyeMuhasebeStandartlar%C4%B1>, 31.12.2016
- KGK; (2017c). Kamu Gözetim Kurulu, Resmi İnternet Sayfası, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/TFRS/TFRS_1.pdf, 31.12.2016
- Kırmızıtaş, T. (2016). “6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu’na göre Finansal Kiralama Sözleşmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.
- MİB Dergisi; (2018). Yatırıma kaynak yoksa finansal kiralama var, <http://www.mibdergisi.com/yatirimakaynak-yoksa-finansal-kiralama-var/>.
- MuhasebeWeb; (2018). MuhasebeWeb, <https://www.muhasweb.com/Turkiye-Muhasebe-Standartlari-TMS-Uygulama-Kapsami-6010489>
- Nalbantoğlu, E. & Biçer, G.; (2018). UFRS 16 kiralama işlemleri, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/the-deloitte-times/UFRS-16-kiralama-islemleri.pdf>
- Özsoy Horzum, Ş. G. (2028). ”Bir Finansman Aracı Olarak Finansal Kiralama Ve İbank A.Ş.’ye Uygulanabilirliği”, Uzmanlık Tezi, İller Bankası Anonim Şirketi, Ankara.
- Parlak, N. (2018). “Kiralama İşlemlerinin UMS 17 ve UFRS 16 Standartlarına Göre Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi ve Şirketlerin Finansal Durumuna Etkisi”, Doktora Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Çorum.
- PWC Türkiye; (2019). BOBİ FRS, <https://www.pwc.com.tr/tr/Etkinlik/17-platform/sunumlar/bobi-frs.pdf>
- Tepegöz, Ş. M. (2018). Türkiye’de faaliyet gösteren finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri için iç kontrol modeli önerisi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Anabilim Dalı, İstanbul.
- Terzi, S. (2009). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Finansal Raporlama ve Uluslararası Muhasebe Standartlar ile Uyumlaştırma Çalışmaları”. Dayanışma Dergisi, 105: Mayıs 2009.
- TMS 17; (2017). Türkiye Muhasebe Standartları 17, https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_17_2018.pdf
- TSB; (2019). Türkiye Sigorta Birliği, <https://www.tsb.org.tr/tmsk.aspx?pageID=833>
- Turkrating; (2019). Finansal Kiralama Sektörü Mart 2019, <http://turkrating.com/finansal-kiralama-sektoru-mart-2019-85321.html>
- Ünalın, N; (2016). Leasing (Finansal Kiralama) Avantajları ve Dezavantajları Nelerdir?, <https://paratic.com/leasing-avantajlari-ve-dezavantajlari/>
- Yılmaz, B. (2007). “Muhasebe Standartlarını Oluşumu ve Uygulanma Alanı”, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 7(13): 139-155.